

Inhoud

9 Woord vooraf

II Inleiding

DEEL I. *De negentiende eeuw ontdekt de noodzaak om mensen te beïnvloeden*

19 Een eerste ruwe schets

26 HOOFDSTUK I. *In de ban van de hypnose. Mesmer en zijn volgelingen*

27 Het dierlijke magnetisme

30 Contact met het bovennatuurlijke?

33 De hypnose

35 Nieuwe vragen die door de hypnose werden opgeworpen

38 HOOFDSTUK 2. *De geboorte van de psychiatrie en haar strijd tegen het religieuze gezag*

39 De mythe over het ontstaan van de psychiatrie

45 De uitbreiding van het psychiatrisch veld

49 En die pittige verhalen over duivelbezetenheid?

53 HOOFDSTUK 3. *Hysterie als verklaring voor religie*

54 Is religie hysterie?

56 Nederlandse nuchterheid bij analoge gebeurtenissen

59 Hysterie: een artefact dat vragen stelt over 'ziekte'

60 Pierre Janet

63 Théodore Flournoy

67 Jung en zijn spiritistische experimenten

69 Terugblik

72 HOOFDSTUK 4. *Filosofen worden empirische psychologen en verliezen de ziel*

72 Wat is de ziel? Enkele historische notities

75 Kennisleer als sleutel tot politieke filosofie

78 Nieuwe relaties tussen kerk en staat

81 Renouvier en de psychologie van de verantwoordelijke burger

86 Renouvier en James

90 Wundt, zijn laboratorium en zijn *Philosophische Studiën*

95 James introduceert het Europees-continentale denken in Amerika

99 De psychologie maakt van de ziel een leeg begrip

102 HOOFDSTUK 5. *Theologen zoeken naar de affectieve kern van de religie*

- 103 Schleiermacher en het religieuze gevoel
- 107 Van Schleiermacher naar Oskar Pfister
- 110 Ritschl en de religieuze behoefte
- 114 Na Ritschl: 'Terug naar Schleiermacher!'
- 117 Wobbermin en de ware aard van de godsdienstpsychologie
- 118 De opkomst van de godsdienstpsychologie in Nederland
- 122 Karl Barth en het einde van de eerste periode
van de godsdienstpsychologie
- 124 Het katholieke omgaan met het religieuze gevoel
- 127 Het droevige lot van het traditionalisme
- 130 De oude Thomas redt de psychologie
- 132 Psychologen verliezen de ziel, theologen het geloof

DEEL II. *De mens als subject verliest zijn consistentie in de twintigste eeuw*

- 137 Perspectief

142 HOOFDSTUK 1. *Freud, de psychoanalyse en de religie*

- 142 De hysterie: geen zwakke psyche maar een krachtig conflict
- 144 De ethiek van de psychoanalytische 'kuur'
- 147 Verdringing en seksualiteit
- 150 Freuds eerste kritiek op cultuur en religie
- 152 Het ik verdringt dus, maar wat is het ik?
- 154 Freud, Jung en Bleuler bestuderen de psychose
- 158 De centrale tekst: de Schreberanalyse
- 160 Het narcisme
- 163 Het oedipuscomplex
- 165 De centrale these en de receptie van *Totem en taboe*
- 168 Roheim en de psychoanalytische antropologie
- 171 Een synoniem voor het ik-ideaal: het opper-ik
- 173 Melanie Klein en de primitieve agressie
- 175 De toekomst van een illusie
- 178 Een vriendelijke afwijzing van Pfisters psychoanalytische theologie
- 180 Freuds laatste werken over religie

183 HOOFDSTUK 2. *Jung: religie zit van nature in je diepste ik*

- 185 De archetypenleer
- 189 De expliciete teksten over religie
- 192 Het rijk der grote verbanden

199 HOOFDSTUK 3. *Sociale psychologie en Amerikaanse empirie*

- 201 Sundén en het opnemen van een rol
- 202 Behaviorisme en conditionering
- 207 De sociaalpsychologen herontdekken de fundamentele
gehoorzaamheid van de mens
- 212 De eigenheid van religieuze waarheid of cognitieve dissonantie?
- 216 De Amerikaanse twijfels over de ware religie
- 220 De geheime agenda van de empirie
- 224 De discrete, maar baanbrekende inzichten van Dirk Hutsebaut

227	Het ideaal van de tweede naïviteit
230	HOOFDSTUK 4. <i>Het einde van de godsdienstfenomenologie en de fascinatie voor de symbolische orde</i>
230	Een kort overzicht vooraf
231	Gerardus van der Leeuw
236	Godsdienstfenomenologie: het laatste erfgoed van Schleiermacher?
242	Katholieke moralisten zoeken hun heil bij Freud
245	Lacan, Vergote en Ricoeur: het einde van de godsdienstfenomenologie
249	Lacan tegen de Ego Psychology
253	De symbolische orde
255	Ricoeur en Lacan
258	Het werk van Antoon Vergote
261	Hoe dwangneurose en hysterie de religie kunnen kleuren
264	Een verder perspectief in Vergotes spoor
267	HOOFDSTUK <i>Op zoek naar het ultieme object</i>
269	De latere Lacan en de belangstelling voor mystiek
272	Theologen in het spoor van Lacan
275	De perversiteit van Gods liefde
276	Slavoj Zizek
279	Terug naar het dogma?
281	Nederlands pastoraat in het spoor van Rogers
285	De Angelsaksische psychoanalyse bekoort de Nederlandse theologen
DEEL III <i>De taak van godsdienstpsychologie in de 21ste eeuw</i>	
293	Een ongewilde convergentie van psychologie en theologie
296	Het belang van meer uitgewerkte surveys
301	De status van psychoanalytische begrippen
304	Kun je iets leren van de psychoanalytische praktijk?
307	Psychoanalytische reflectie over haar eigen cultuurhistorische plaats
309	Grenzen van toegepaste psychoanalyse
310	De zoektocht naar <i>Le sujet supposé savoir</i>
312	Psychoanalyse en historisch onderzoek
316	Tot besluit
323	Bibliografie
343	Personenregister
Godsdienstpsychologie in cultuurhistorisch perspectief, P. Vandermeersch, H. Westerink	